

УДК 338

**СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ**<https://orcid.org/0000-0002-7205-9277>

Человань Світлана Володимирівна, здобувач кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, chelovan.sv@gmail.com, +380977149557

Svetlana Chelovan, applicant of the Department "Accounting and Audit", SHEE "Priazovsky State Technical University", m. Mariupol, chelovan.sv@gmail.com, +380977149557

S. Chelovan. The state of innovation activity of industrial enterprises of Ukraine.

The article analyzes the innovation activity of industrial enterprises of Ukraine in 2012-2017. The number of industrial enterprises engaged in innovations is analyzed, the total amount of expenditures by directions of innovation activity, sources of financing of innovation activity is analyzed.

The main direction of development of the economy is to increase its innovation potential. Strategically focused national policies to integrate education, science, production, consumption, financial system. It should be focused on the use of intellectual resources to develop high-tech industries, to create favorable conditions for enhancing innovation, introducing innovation, function innovation infrastructure, market innovation and technology.

The main factor of economic growth and the proper place of the national economy in the global economic system is the effective use of innovations that become the decisive factor in socio-economic development and play a leading role in addressing the economic, environmental, social and cultural problems. In this connection becomes especially important consideration of issues concerning business and innovation, including innovation potential as a system parameter that characterizes the efficiency of business management in implementing the strategy of innovative development.

The main objective of economic growth Ukrainian enterprises to make effective use of their innovative potential because its development is of great importance to the strategic objectives both within the company and in its external environment. Status and ability to provide innovative potential of innovative development company.

Any state that does not create good conditions for the work of scientists, doomed to lag in scientific and technological development and the loss of their status. Withdrawal of the economy is extremely complex situation depends primarily on the level of innovation.

Человань С. В. Стан інноваційної діяльності промислових підприємств України.

В статті проведено дослідження інноваційної активності промислових підприємств України у 2012 – 2017 рр. Розглянуто кількість промислових підприємств, займалихся інноваціями, проаналізовано загальна сума витрат за напрямками інноваційної діяльності, джерела фінансування інноваційної діяльності.

Основним напрямком розвитку економіки країни є нарощування її інноваційного потенціалу. Стратегічно спрямована державна політика, покликана об'єднувати освіту, науку, виробництво, споживання, фінансову систему. Вона має бути орієнтована на використання інтелектуальних ресурсів з метою розвитку високотехнологічних виробництв, на створення сприятливих умов для активізації інноваційної діяльності, упровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури, ринку інновацій та технологій.

Головним чинником економічного зростання й забезпечення належного місця вітчизняної економіки у світовій економічній системі є ефективне використання інновацій, які перетворюються на вирішальний фактор соціально-економічного розвитку і відіграють провідну роль у вирішенні економічних, екологічних, соціальних та культурних завдань. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває розгляд комплексу питань щодо інноваційної діяльності підприємств і, зокрема, інноваційного потенціалу як системного показника, що характеризує рівень ефективності управління підприємством у реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Головним завданням економічного зростання українських підприємств є ефективне використання їх інноваційного потенціалу, оскільки його розвиток має велике значення для вирішення стратегічних завдань як всередині підприємства, так і в його зовнішньому оточенні. Стан і здатність розвитку інноваційного потенціалу забезпечують інноваційний розвиток підприємства.

Будь-яка держава, в якій не створюються гідні умови для праці вчених, приречена на відставання у науково-технічному розвитку та втрату свого статусу. Виведення економіки країни з край складного положення залежить перш за все від рівня її інноваційного розвитку.

Человань С. В. Состояние инновационной деятельности промышленных предприятий Украины.

В статье проведено исследование инновационной активности промышленных предприятий Украины в 2012 - 2017 гг. Рассмотрены количество промышленных предприятий, занимавшихся инновациями, проанализированы общая сумма расходов по направлениям инновационной деятельности, источники финансирования инновационной деятельности.

Основным направлением развития экономики страны является наращивание ее инновационного потенциала. Стратегически направлена государственная политика, призванная объединять образование, науку, производство, потребление, финансовую систему. Она должна быть ориентирована на использование интеллектуальных ресурсов в целях развития высокотехнологичных производств, на создание благоприятных условий для активизации инновационной деятельности, внедрения инноваций, функционирования инновационной инфраструктуры, рынка инноваций и технологий.

Главным фактором экономического роста и обеспечения надлежащего места отечественной экономики в мировой экономической системе является эффективное использование инноваций, которые превращаются в решающий фактор социально-экономического развития и играют ведущую роль в решении экономических, экологических, социальных и культурных задач. В этой связи особую актуальность приобретает рассмотрение комплекса вопросов инновационной деятельности предприятий и, в частности, инновационного потенциала как системного показателя, характеризующего уровень эффективности управления предприятием в реализации стратегии инновационного развития.

Главной задачей экономического роста украинских предприятий является эффективное использование их инновационного потенциала, поскольку его развитие имеет большое значение для решения стратегических задач как внутри предприятия, так и в его внешнем окружении. Состояние и способность развития инновационного потенциала обеспечивают инновационное развитие предприятия.

Любое государство, в которой не создаются достойные условия для работы ученых, обречена на отставание в научно-техническом развитии и потерю своего статуса. Вывод экономики страны с крайне сложного положения зависит прежде всего от уровня его инновационного развития.

Постановка проблеми. Інноваційні процеси відіграють ключову роль в забезпеченні високих темпів і якості економічного розвитку, підвищення загального рівня конкурентоспроможності.

В даний час реалії функціонування України свідчать про недостатньо високий ступінь стійкості національної економіки та диспропорції між наявністю інноваційних можливостей і їх реальним втіленням на практиці. Це обумовлено як внутрішніми проблемами, так і наявністю зовнішнього впливу.

Дана ситуація ускладнюється тим, що практично всі ресурси екстенсивного зростання вичерпані.

В силу існування комплексу зазначених проблем назріла об'єктивна необхідність негайного вжиття заходів щодо переведення економіки на інноваційний шлях розвитку. Це дозволить не тільки ефективно ліквідувати кризові явища в економіці, але і може сприяти структурній перебудові промисловості, подолання кризи виробництва, насичення ринку конкурентоспроможною продукцією.

Економічний розвиток країни знаходиться в прямій залежності від стану її інноваційної активності, яка, в свою чергу, певним чином пов'язана з підготовкою наукових кадрів і їх науковою діяльністю, фінансуванням науки, ставленням держави до вибору шляхів розвитку країни. Інноваційне спрямування є закономірним для розвитку сучасної економічної системи.

У зв'язку з цим необхідними умовами реалізації конкурентоспроможності промислових підприємств України є впровадження у виробництво нових досягнень науки і техніки та використання інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням в сфері інноваційного розвитку підприємства присвячені наукові розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених: В.П. Александрова, В.П. Гальчинський, Е.А. Курносова, С.В. Кочетков, М.В. Герасимова, М. Стирова, Н.В. Краснокутської, Б.К. Лісіна, Л.С. Мініна, В.С. Баріло і ін.

Метою статті є дослідження стану, тенденцій і перспектив інноваційної активності промислових підприємств в 2012-2017 рр.

Результати досліджень. Наслідки, які відбулись від економічних, політичних та військових потрясінь, втрати територіальної цілісності країни, відобразились на більшості секторів економіки. У результаті можна побачити зниження ВВП, скорочення зовнішньої торгівлі, промисловості, зниження поточних інвестицій з-за кордону, освоєння капітальних інвестицій, досліджень у сфері інновацій.

Підприємства переходять до жорсткої економії коштів, якому сприяє зростання тарифів на житлово-комунальні послуги, податкове реформування, зниження залучення кредитних ресурсів, залежності від експортної орієнтації сировинної бази та подальшому пошуку більш дешевої, що внаслідок позначається на об'ємах виробництва та унеможливорює сприяння до інноваційного розвитку.

Сучасним промисловим підприємствам доводиться працювати у надскладних умовах, що обумовлені багатьма факторами соціально-економічного та політичного впливу. Негативні процеси, що спостерігаються в економіці країни, ускладнюють роботу структурних одиниць, перешкоджають раціоналізації виробництва, процесів управління функціонуванням підприємств, розвитку наукової діяльності.

Вітчизняне промислове виробництво становить 25% ВВП у 2017 році і більш ніж ¼ частина населення України зайняті у промисловості. Конкурентоспроможність і рівень розвитку промислових підприємств залежить від впровадження інноваційних розробок, нових продуктів. Аналітика відомих міжнародних організацій вказує про негативний стан в інноваційній сфері і низьку конкурентоспроможність вітчизняної економіки. У 2017 році за даними Всесвітнього економічного форуму за індексом інновації Україна зайняла 61-е місце у рейтингу з 144 країни. Це вказує на наявність певних утруднень виконання інноваційної діяльності вітчизняними промисловими підприємствами. Аналіз індексу глобальної конкурентоспроможності України за складовою інновації та фактори вдосконалення представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз індексу глобальної конкурентоспроможності України за складовою інновації та фактори вдосконалення

Інновації	2014-2015 рр.	2015-2016 рр.	2016-2017 рр.	2017-2018 рр.
	81	54	52	61
Здатність до інновацій	82	52	49	51
Якість науково-дослідних інститутів	67	43	5	60
Витрати компанії на дослідження і розробки	66	54	68	76
Співпраця університетів та промисловості у дослідженнях та розробці	74	74	57	73
Державні закупівлі високотехнологічної продукції	123	98	82	96
Наявність вчених та інженерів	48	29	29	25

Це вказує на наявність певних утруднень виконання інноваційної діяльності вітчизняними промисловими підприємствами. Потреба в модернізації і поповненні застарілих основних виробничих фондів не задовольняється із-за недостатнього фінансового стану промислових підприємств (близько половини з них є збитковими). У деяких галузях промисловості частка зношеного обладнання становить близько 70%. У промисловості переважають відсталі технології, що призводять до споживання великої кількості матеріалів та енергоресурсів. А це у 5 разів більше, ніж в розвинених країнах.

За даними Держкомстатистики [1], в 2017 році в українській економіці продовжується падіння показників інноваційної активності промислових підприємств (табл. 2). В 2017 р. інноваційною діяльністю в Україні займалися 16,2% промислових

підприємства, тоді як в 2016 р. – 18,9%, а в 2015 р. питома вага інноваційно-активних підприємств становила 17,3%.

Таблиця 2

Інноваційна активність промислових підприємств України (млн. грн.) [1]

	2012 р.	2013 р.	Абс. відх. 2013 до 2012	2014 р.	Абс. відх. 2014 до 2013	2015 р.	Абс. відх. 2015 до 2014	2016 р.	Абс. відх. 2016 до 2015	2017 р.	Абс. відх. 2017 до 2016
Питома вага підприємств, займавшихся інноваціями, %	17,4	16,8	-0,6	16,1	-0,7	17,3	1,2	18,9	1,6	16,2	-2,7
Загальна сума витрат, у т.ч. за напрямками:	11480,6	9562,6	-1918	7695,9	-1866,7	13813,7	6117,8	23229,5	9415,8	9117,5	-14112
витрачали гроші на дослідження та розробки (млн. грн.)	1196,3	1638,5	442,2	1754,6	116,1	2039,5	284,9	24577,8	22538,3	2169,8	-22408
внутрішні НДР	965,2	1312,1	346,9	1221,5	-90,6	1834,1	612,6	2063,8	229,7	1941,3	-122,5
зовнішні НДР	231,1	326,4	95,3	533,1	206,7	205,4	-327,7	394	188,6	228,5	-165,5
придбання нових технологій	47	87	40	47,2	-39,8	84,9	37,7	64,2	-20,7	21,8	-42,4
придбання машин і обладнання, пов'язане з впровадженням інновацій	8051,8	5546,3	-2505,5	5115,3	-431	11141,3	6026	19829	8687,7	878,4	-18951
Інші витрати	2185,5	2290,9	105,4	778,8	-1512,1	548	-230,8	5898,8	5350,8	1027,1	-4871,7

Аналіз динаміки активності промислових підприємств за період з 2012 по 2017 роки показав, що у 2012 (17,4%), 2013 (16,8 %) та у 2016 роках (18,9 %) найбільший відсоток інноваційної активності промислових підприємств.

Переважними напрямками проведення інновацій за період з 2012 по 2017 роки залишається придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Найбільша значення цього показника у 2016 році (19829,0 млн. грн.).

Розподіл джерел фінансування інноваційної діяльності розглянемо в таблиці 3.

Таблиця 3

Джерела фінансування інноваційної діяльності (млн. грн.) [1]

Рік	Загальна сума	В тому числі, за рахунок коштів							
		власних		держави		іноземних інвесторів		інших джерел	
2012	11481	7335,9	63,90	224,3	1,95	994,8	13,56	2925,6	25,48
2013	9562,6	6973,4	72,92	24,7	0,26	1253,2	17,97	1311,3	13,71
2014	7695,9	6540,3	84,98	344,1	4,47	138,7	2,12	672,8	8,74
2015	13814	13427	97,20	55,1	0,40	58,6	0,44	273	1,98
2016	23230	22036	94,86	179	0,77	23,4	0,11	991,1	4,27
2017	9117,5	7704,1	84,50	227,3	2,49	107,8	1,40	1078,3	11,83

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності за даними таблиці 3 в період з 2012 по 2017 роки показав, що за цей період в Україні фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств зменшилося на 2876,5 млн. грн. Основним джерелом фінансування інноваційного розвитку в 2012-2017 рр. були власні кошти підприємств. Лише невелику частину приймали на себе державний та місцеві бюджети.

Основними джерелами фінансування інновацій у більшості країн світу є бюджетні кошти, які лімітуються в законодавчому порядку. Головним джерелом фінансування інновацій в Україні протягом останніх років залишаються власні кошти підприємств, які складають 60-90% загального обсягу витрат на інновації (табл. 3). Частка коштів державного бюджету в фінансуванні інноваційної діяльності, включаючи місцеві бюджети, становила в 2017 р. лише 2,49 %. У таких базових галузях економіки, як металургія та обробка металу, виробництво машин та устаткування, інноваційна діяльність здійснюється практично в повному обсязі за рахунок власних коштів (91-96%)

[69]. Такий стан фінансування відображається на результативності інноваційної діяльності промислових підприємств і рівні їх інноваційного потенціалу.

Висновки. Проаналізувавши динаміку інноваційної активності промислових підприємств України, стає наочним відсутність структурованості та диференційованості основних елементів інноваційної політики у державі. Українські промислові підприємства характеризуються низьким рівнем інноваційної активності та скороченням обсягів виробництва. На інноваційну активність пливає ряд чинників, таких, як нестача фінансових ресурсів, ризику, які виникають у процесі впровадження інновацій у виробництво, значний термін їх окупності, негативні процеси в економіці країни. Ці проблеми створюють перешкоди для ефективного управління інноваційними процесами. Успішне здійснення інноваційної активності за наявності сприятливих умов у промисловості стане потужним фактором її розвитку. Цю діяльність має підтримувати державний сектор шляхом удосконалення нормативно-правової бази, що регулює інноваційну діяльність, надання податкових пільг, гарантій захисту інтелектуальної власності та захисту інтересів потенційних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Краснокутська Н. В. *Інноваційний менеджмент* / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 2003. – 504 с.
2. Лисин Б.К. *Інновационный потенциал как фактор развития* / Б.К. Лисин, В.Н. Фридлянов // *Инновации*. – 2002. – № 7. – С. 17 – 34.
3. *Наука та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник* / Державна служба статистик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References (BSI):

1. Krasnokutska N. V. (2003). *Innovatsiinyi menedzhment [Innovation management]* / N. V. Krasnokutska. K.: KNEU [in Russian].
2. Lysin B.K. (2002) *Ynnovatsyonnyi potentsyal kak faktor razvytiya [Innovative potential as a development factor]* / B.K. Lysin, V.N. Frydlianov. *Ynnovatsyy [in Russian]*.
3. *Nauka ta innovatsiina diialnist v ukraini: statystychnyi zbirnyk [Science and Innovation in Ukraine: Statistical Compilation]* / Derzhavna sluzhba statystyk [Elektroni resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Keywords: innovations; innovation activity; innovation activity; innovation development; sources of financing; management; industrial enterprises; risks; research; development; new products.

Ключевые слова: инновации; инновационная деятельность; инновационная активность; инновационное развитие; источники финансирования; управление; промышленные предприятия; риски; исследования; разработки; новая продукция.

Ключові слова: Інновації; інноваційна діяльність; інноваційна активність; інноваційний розвиток; управління; джерела фінансування; промислові підприємства; ризики; дослідження; розробки; нова продукція.

Рецензент: Хаджинова О. В., декан економічного факультету, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., доцент

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/8789945>